

Ponadto znalazłem nowe stanowisko dziewięcisiłu bezłodygowego znajdujące się około 8 kilometrów na wschód od Kielc, w pobliżu wsi Cedzyna przy szosie do Radlina, nieopodal rzeki Lubrzanki. Na niedużym wzniesieniu porośniętym rzadkim borem sosnowym z jałowcem *Juniperus communis* i tarniną *Prunus spinosa* w podszyciu rośnie około 80 okazów tej rośliny, z czego w sierpniu 1974 r. kwitło około 30%. Skupione są one głównie na zachodnim stoku wzniesienia, które otoczone jest dookoła gęstym młodym lasem sosnowym. W runie najliczniej towarzyszą dziewięcisiłowi takie pospolite rośliny jak: szalwia okrągowa *Salvia verticillata*, poziomka pospolita *Fragaria vesca*, pięciornik kurcze ziele *Potentilla erecta*, głowienka pospolita *Prunella vulgaris*, driakiew żółtawa *Scabiosa ochroleuca*, chaber łąkowy *Centaurea jacea*, macierzanka piaskowa *Thymus serpyllum*, dziurawiec zwyczajny *Hypericum perforatum*, a z mchów *Entodon schreberi*.

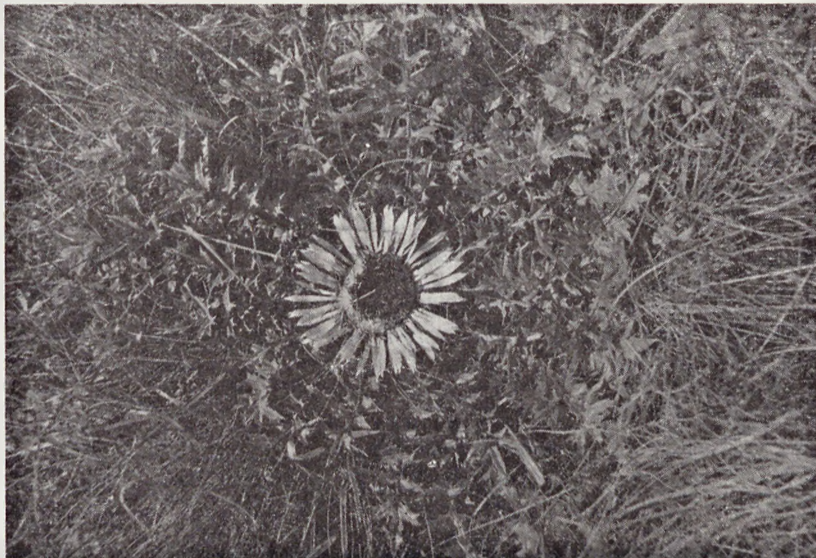
Okazy *Carlina acaulis* rosnące w miejscach lepiej naświetlonych sprawiają wrażenie bardzo żywotnych, średnica ich kwiatostanów i rozet liści jest większa niż okazów rosnących w znacznym ocienieniu. Wydaje się więc, że w miarę dalszego zarastania wzniesienia przez krzewy i sosnę, dziewięciśił nie znajdując właściwych dla siebie warunków, może zginąć.

Ponadto z uwagi na bliskość miasta, ruchliwej szosy i zlokalizowanych w Cedzynie ośrodków wypoczynkowych stanowisko to w dużym stopniu narażone jest na niszczenie. Dowodem niech będzie fakt, że we wrześniu 1974 r. znalazłem w opisywanym miejscu już tylko zaledwie kilka okazów kwitnących i jedynie ślady po wyciętych koszyczkach kwiatowych lub wyrwanych całych okazach

Krzysztof T o b o r o w i c z

Stanowiska dziewięcisiłu bezłodygowego *Carlina acaulis* w projektowanej otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego

Latem 1972 roku znalazłem nowe dla Gór Świętokrzyskich stanowisko *Carlina acaulis*, na trawiastym ugorze, południowego stoku Łysogór w sąsiedztwie wsi Huta Podlysica. Jest to zatem już drugie stanowisko *Carlina acaulis* położone w bezpośrednim sąsiedztwie Świętokrzyskiego Parku Narodowego, obok znanego wcześniej stanowiska z zachodniego podnóża Łysicy. W celu zabezpieczenia występujących w tym rejonie stanowisk, została przeprowadzona inwentaryzacja okazów chronionego gatunku, która stanowić będzie materiał wyjściowy do dalszych obserwacji. Dla udokumentowania podaję krótką charakterystykę stanowisk oraz wyniki przeprowadzonej we wrześniu 1973 roku inwentaryzacji:

Ryc. 1. Dziewięsił bezłodygowy *Carlina acaulis*; przyziemny kwiatostan w kształcie koszyczka otoczony jest wokół pierzastosecznymi liśćmi. — Carline thistle, *Carlina acaulis*; the basket-shaped inflorescence is surrounded with pinnately sected leaves. Fot. R. Kapuściński

1 stanowisko — zachodnie podnóże Łysicy: W odległości ok. 300 m na zachód od granicy Parku, wśród pól uprawnych znajduje się niewielka, ok. 15-arowa powierzchnia nieużytku z widocznymi z daleka dolami, jakie pozostały po wydobytym kamieniu. Ze względu na niewielką miąższość gleby, kamieniste podłoże i nierówności terenu, powierzchnia nie nadaje się pod uprawę. Dawniej było tu pastwisko, w tej chwili na powierzchni pojawiają się gatunki roślin, które wysiały się z nasion przeniesionych przez wiatr z pobliskiego lasu, wypierając typową roślinność trawiastą. Rosną tu pojedynczo kilkuletnie okazy brzozy brodawkowatej, topoli osiki, wierzby iwy, dzikiej róży i sosny. Z roślin zielnych występują tu między innymi: bliźniczka psia trawka *Nardus stricta*, orlica pospolita *Pteridium aquilinum*, wrzos zwyczajny *Calluna vulgaris*, jastrzębiec kosmaczek *Hieracium pilosella*, przetacznik leśny *Veronica officinalis*, borówka czernica *Vaccinium myrtillus* i wiele innych. W miejscach odsloniętych rośnie 91 okazów kwitnących *Carlina acaulis*. Przeważają okazy drobne o średnicy rozety — utworzonej z liści w granicach od 20 do 25 cm.

2 stanowisko — południowy stok Łysogór, powyżej wsi Huta Pod-

lyśca: W bezpośrednim sąsiedztwie Parku, na wysokości oddziałów 176 i 177, pozostawiono wśród pól uprawnych dwie niewielkie powierzchnie nieużytku. Jedna z nich około 5-arowa porośnięta jest w całości przez roślinność zielną, z przewagą traw, wśród których dominuje bliźniczka psia trawka. Poza tym rosną tu: kostrzewa owcza *Festuca ovina*, jaskier ostry *Ranunculus acer*, pięciornik kurze ziele *Potentilla erecta* i in. Stwierdzono tu 31 okazów dziewięsiłu, w tym 16 kwitnących. Część z nich jest wypierana przez gęste i bujnie rozwinięte kępy bliźniczki. Druga powierzchnia ok. 15-arowa oddalona od poprzedniej o 50 m w kierunku zachodnim, obejmuje teren podmokły (rozlewisko płynącego strumienia) oraz niewielkie wzniesienie, na którym gleba jest sucha i jałowa. Znaczną część powierzchni porastają karłowate sosny i pojedyncze krzewy jałowca. Tu, w miejscach odsłoniętych rośnie 96 okazów dziewięsiłu, w tym 52 kwitnące. Roślinność towarzysząca wykazuje znacznie uboższy skład gatunkowy niż na poprzednio opisanej powierzchni. Stosunkowo licznie występuje tu wrzos zwyczajny.

Zagubione wśród pól uprawnych niewielkie skrawki nieużytków, oddalone od szlaków turystycznych i dróg stanowią bezpieczne miejsce dla występowania chronionego gatunku. Istnieje jednak pewne niebezpieczeństwo, które bez fachowej i w porę podjętej interwencji przyrodników — ochroniarzy może doprowadzić do całkowitego zaniku *Carlina acaulis* na wymienionych stanowiskach. W jednym przypadku niebezpieczeństwo to stanowi postępująca sukcesja roślinności leśnej, która wypiera typowe dla słonecznych zboczy rośliny, łącznie z gatunkiem chronionym. W drugim przypadku zagraża dziewięsiłowi rozrastająca się silnie bliźniczka.

Opisane stanowiska, ze względu na sąsiedztwo z Parkiem Narodowym mają szczególną wartość. Wzbogacając stosunkowo skromną listę gatunków roślin prawnie chronionych występujących w tym rejonie, są jednocześnie przedmiotem prowadzonych przez personel Parku obserwacji naukowych i działalności dydaktycznej.

Ryszard K a p u ś c i ń s k i

Pełnik europejski *Trollius europaeus* u podnóża Gór Świętokrzyskich

U podnóża Gór Świętokrzyskich, na skraju Niecki Nidziańskiej w pobliżu wsi Brzeziny, odległej od Kielc o około 15 km, położone jest stanowisko pełnika europejskiego *Trollius europaeus* (ryc. 1).

Pomiędzy dwoma wzniesieniami znajduje się nieckowate zagłębienie długości około 2 km i szerokości 200—300 m. Na ilastym, nieprzepuszczalnym podłożu wykształciły się tu podmokłe łąki, własność mieszkań-